

Таким образом, протестантская экклезионимия характеризуется следующими особенностями: 1) стремлением к индивидуализации, что приводит к большому количеству непохожих друг на друга названий; 2) соотносимостью проприальной части с абстрактным понятием, что сближает экклезионимы с другими видами онимов, например, с эргонимами. Общими для всех наименований рассматриваемых нами протестантских молитвенных домов являются понятия жизни, света и имя Иисуса Христа, что объясняется особенностями вероучения данного христианского направления. Помимо основных функций слова (номинативной, коммуникативной и др.) в протестантских экклезионимах чётко выражена и занимает одно из первых мест рекламная функция (привлечение как можно большего количества людей к своей вере), что отличает данные наименования от православных и католических с их стремлением к прославлению святого, праздника и т.п.

Литература

1. Суперанская, А.В. Структура имени собственного (фонология и морфология) / А.В. Суперанская. – М. : Наука, 1969. – 207 с.

Л.М. Марчук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
e-mail: lyudmyla_marchuk@mail.ru

УДК 811.161.2'373.21 (477.43)

УРБАНОНИМИ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ключевые слова: урбанонимы, урбанонимия, урбанонимическое пространство, ментальность, лингвокультурологический аспект.

В статье исследован лингвокультурологический аспект урбанонимичного пространства города Каменца-Подольского (Украина), который имеет сложную историческую память. Анализ урбанонимов позволяет воссоздать картину исторического и ментального развития жителей города и выявить экстралингвистические факторы появления тех или иных урбанонимов, осуществить специфику моделирования через урбанонимию национального мировосприятия и национального склада мышления кам'янчан.

L.M. Marchuk

Kamenets- Podol'skiy
National University of Ivan Ogiyenko

URBANONIMY KAMENETZ-PODOLSK: LINGUISTIC AND CULTURAL ASPECTS

Key words: urbanonimy, urbanonimiya, urbanonimnyy space mentality, linguistic and cultural aspects.

In the article the linguistic and cultural aspects of space urbanonimnoho city Kamenetz-Podolsk (Ukraine), which has a complex historical memory. Analysis urbanonimiv to reproduce the historical picture of mental and residents and to identify factors extralingual occurrence of any of urbanonimiv, implement the specific modeling through urbanonimiyu national outlook and national mentality kam'yanchan.

Урбанонімний простір сучасної України з початку ХХІ століття у дисертаційних працях досліджували такі вчені, як О. Белей «Сучасна українська ергонімія (на матеріалі власних назв підприємств Закарпатської області)» (2000) [1], А. Титаренко «Урбанонімія Кривого Рогу: структура, семантика, функціонування» (2015) [8] та ін. Проте саме урбанонімія міста Кам'янця-Подільського не була предметом окремого дослідження з позиції лінгвокультурології. У науковій і науково-популярній літературі зафіксовано чотири гіпотези щодо заснування Кам'янця-Подільського, які умовно можна назвати: литовською – про 1360-ті роки, вірменською – про 1062 рік, дако-римською – про 2–3 століття, давньоруською (домонгольською) – про другу половину 12 століття (або кінець 12–початок 13 століття) [2].

Більшість сучасних істориків притримуються останньої гіпотези про формування Кам'янець-Подільського як ранньофеодального міста у другій половині 12 століття Кам'янець-Подільський (колишні назви – Кам'янець, Кам'янець-Подільськ (1795–1944)) – місто обласного підпорядкування в Україні, центр Кам'янець-Подільського району Хмельницької області, з 22 березня 1919 по листопад 1920 – столиця України; значний економічний, освітній, культурний і туристичний центр країни.

23 березня 2011 року Кам'янець-Подільська міська рада VI скликання на восьмій сесії прийняла рішення про затвердження переліку проспектів, площ, майданів, вулиць, провулків та проїздів міста Кам'янця-Подільського в новій редакції. В місті один проспект Грушевського; п'ять площ: 1. Вірменський ринок; 2. Польський ринок; 3. Руський ринок; 4. Торгова; 5. Троїцька; один майдан Відродження; 190 вулиць; 71 провулок [3].

У назвах площ, вулиць та провулків міста відображена його історія. Перебування Поділля з Кам'янцем у складі різних держав, зміни політичної влади, національний склад населення завжди відображалися у назвах вулиць міста. Цінним джерелом вивчення урбаноніміки Кам'янця є опис міста 1700 р., складений спеціальною комісією після виходу з нього турків. Він зафіксував урбаноніми Кам'янця, що склалися у 17 ст., а, можливо, й раніше. Опис починається з середини міста, тобто Польського ринку. Це був осередок суспільного і економічного життя міста. Сторони цього квадратного ринку з ратушею в центрі називалися періями: перша перія, друга перія і так далі. Перія (за словником): 1. Ряд (будинків). Кожен ряд домів там зветься перія, – це поздовжня перія, то поперечна. Це саме чоло міста: тут найбагатші купці, тут крамниці (Анатолій Свидницький, Люборацькі) [7].

Опис 1700 р. зафіксував найдавніші назви вулиць міста: Зарванська, Троїцька, Татарська, Зантуська, Велика вулиця отців єзуїтів, Довга валом. Назви двох вулиць мають описовий характер. Так, «вулиця від замку понад скелею» це пізніша Кузнечна, «вулиця від Руської брами до вірменського костелу» у 18 ст. отримала назву Вірменська. Описи кінця 18 ст. подають ще такі назви вулиць як П'ятницька, «вулиця від ронделя за Тринітарами», яка тягнулася уздовж південного боку Вірменського ринку, тепер не існує [2].

Старе місто є одним із найстарших мікрорайонів міста, тому ми й найбільше уділяємо йому увагу. У 19 ст. Поділля перебуває у складі Російської імперії, що теж відбилося на топоніміці Кам'янця. Це було пов'язано з намаганням нової влади стерти сліди польського минулого міста. Польський ринок став Великою, Головною площею, сторони якої отримали назви Біржа, Шарлотка, Журавльовка, Суконка. Колишній Руський ринок став М'ясним, Рибним, Обжорним, хоча місцеві жителі називали його просто пляц. Вірменський ринок став Плац-парадною, Губернаторською, Миколаївською, площею. Після побудови на вул. Зарванській будинку пошти назва її змінилася на Поштову. У документах поряд з новими назвами, затвердженими офіційно, часто вживалися старі.

У післяреволюційний час назви отримують ідеологічне забарвлення. У Старому місті з'являється низка вулиць, названих на честь німецьких революціонерів (К. Маркса, К. Лібкнехта, Р. Люксембург, А. Бебеля) та радянських діячів: Урицького, Володарського, Луначарського тощо. Багато назв змінила вул. Зарванська. Спочатку вона стала вул. Дзержинського, потім Раковського. Після вбивства у 1934 р. С. Кірова вулиця отримала назву на його честь. Пізніше вона була розділена на дві частини: північна частина стала вул. Косіора, південна – Кірова.

Навколо Старого міста тече річка Смотрич. Цікаво показати фразеологізацію уявлень про місто Кам'янець-Подільський в українській та польській мовних картинах світу. В українській мові функціонує прислів'я «Кам'янець вінець: кругом вода, в середині біда» – «про погані умови життя» [9, 72], яке запозичила польська мова: пол. Kamieniec jak wieniec: naokoło woda a we środku bieda. Прислів'я українського походження, використовувалося щодо Кам'янця-Подільського, розташованого на річці Смотрич [10, т.2,12]. М. Пазяк зауважує, що «...аналогічні прислів'я були створені й про інші фортеці» [4, 416].

Кам'янець-Подільський став містом – перетином семи культур, різних вірувань, що й відбивалося в його окремих назвах вулиць.

Урбанонімний простір міста – це лінгвокультурологічна інформація, яка передає нам історичні довідки про національність більшості мешканців, їх ремесло та уподобання, тобто, – це своєрідний реципієнт у комунікативному мовленні міста.

Кожна вулиця, площа, будівля – це текст, на який впливають позамовні чинники, серед яких перебування у складі різних держав, війни, революції тощо.

Коротко зупинимось на окремих найвідоміших назвах вулиць Старого міста, які передають багатонаціональну історію.

Площа Вірменський ринок, походження її пояснюється просто. Як стверджує О. Будзей [2], під час турецького панування в місті (1672–1699 рр.) майже всі вірмени покинули Кам'янець. Коли турки повернули полякам місто, то вірмени, які прийшли сюди, визнали релігійну унію з Римом. Це мало для них печальні наслідки й призвело не тільки до зникнення на теренах міста вірменського обряду, але й нації: на початку XIX ст. усі кам'янецькі вірмени стали не тільки католиками, але й поляками – злилися з польською нацією. Тож не дивно, що на початку XIX ст. (тоді містом уже володіли росіяни) змінилася й назва майдану: він замість Вірменського ринку став Соборним майданом. Адже на його східній стороні розташовувалася садиба соборної Іоанно-Предтеченської церкви – головного православного храму міста. 30 серпня 1878 р. було освячено церкву Ікони Казанської Божої Матері, яка стала соборною (вона розташовувалася на майдані, який колись звався Єзуїтським, потім Гімназичним, а згодом став називатися Соборним).

З утратою Предтеченською церквою статусу соборної наймення Соборного втратив і майдан біля неї – він став зватися Губернаторським. На південному сході майдану ще з початку XIX ст. розміщувалися палац і канцелярія Подільського губернатора.

1904 р. у центрі майдану встановили пам'ятник у пам'ять про перебування в Кам'янці-Подільському 23–24 вересня 1842 р. російського царя Миколи I. Цей давній візит був надзвичайно важливим для міста, напевно, найважливішим з усіх відвідин міста найвищими особами – як до, так і після того. Адже тоді вирішувалася подальша доля Кам'янця: бути чи не бути йому губернським центром. Мальовниче місто та шикарний прийом з ілюмінацією дуже сподобалися імператорові, тож він розпорядився збудувати міст через Смотрич, щоб Кам'янець зміг з тісної річкової петлі вирватися на нові простори та набути солідності, притаманної губернським містам. Отож, Губернаторський майдан цілком резонно на початку XX ст. став Миколаївським.

Ще його називали Плацпарадним, адже майдану часто доводилося грати роль плацу, на якому відбувалися різноманітні паради.

Прихід до влади більшовиків спричинився низкою нових назв. Спочатку майдан став Червоною площею – символом багатьох революційних подій, що відбувалися на майдані, починаючи з 1905 р. А далі майдану надали ім'я одного з чільних лідерів більшовицької революції – Льва Троцького.

Але 20 грудня 1927 р. президія Кам'янець-Подільської міської Ради ухвалила, зокрема, площу Троцького перейменувати на Радянську площу. Остання назва протрималася 43 роки – аж до 11 вересня 1990 р., коли президія міськради повернула майдану його найдавнішу назву – Вірменський ринок. У пресліві до «Байок світових» про Вірменський майдан побіжно згадав український поет Степан Руданський, який у 1849–1855 рр. вчився в Кам'янці-Подільському в Подільській духовній семінарії, розташованій у ті роки на східній стороні майдану.

Малий ринок серед міста – Тільки-то і плацу, Старий дім губернаторів – Тільки і палацу [5, 3].

Український письменник Анатолій Свидницький, який теж вчився в Подільській духовній семінарії (у 1851–1856 рр.), не забув згадати майдан у романі «Люборацькі» [6].

Таким чином, історичною особливістю міста було багаторічне співіснування в ньому трьох національних (і відповідно конфесійних) громад – польської, вірменської (з кінця XII століття, і розміри її були більше львівської) і руської (української). Кожна з громад самоврядного, у кожній була своя Ринкова площа (Руська на півночі, Польська в центрі Старого міста, Вірменська – на півдні), у кожній була і своя ратуша – магістрат.

Література

1. Белей, О. О. Сучасна українська ергонімія (на матеріалі власних назв підприємств Закарпатської області : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. О. Белей ; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2000. – 19 с.
2. Будзей, О. Вулицями Кам'янця-Подільського / О. Будзей. – Львів : Світ, 2005. – 272 с.
3. Карта міста : рішення 8 сесії Кам'янець-Подільської міської ради від 23.03.2011, №22.

4. Прислів'я та приказки : взаємини між людьми / [упорядкув. Михайло Пазяк]. – К. : Наукова думка, 1991. – 440 с.
5. Руданський, С. Світові байки в оповіданнях С. Руданського / С. Руданський. – Джерсі Сіті : Свобода, 2016. – 28 с.
6. Свидницький, А. Люборацькі / А. Свидницький. – Київ–Ляпціг : Українська накладня, 1886. – 306 с.
7. Словник української мови : в 11 т. – 1975. – Том 6. – с. 327.
8. Титаренко, А. А. Урбанонімія Кривого Рогу : структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.01 / А. А. Титаренко ; Дніпропетр. нац. ун-т імені Олеся Гончара. – Дніпропетровськ, 2015. – 20 с.
9. Українські приказки, прислів'я і таке інше : Опанаса Марковича / [авт.-уклад. Матвій Номис]. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
10. Krzyżanowski, J. Dzieje przysłówia polskiego w toku pięciu wieków. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowionych polskich : t. 1–4 / [red. J. Krzyżanowski, S. Świrko.]. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978. – 1210 s.

В.А. Маслова

Витебский государственный университет имени П.М. Машерова

e-mail: mvavit@tut.by

УДК 81'373.215(476.5)

ГИДРОНИМ ДВИНА КАК ЦЕННОСТЬ И КОНЦЕПТ В ЯЗЫКОВОМ СОЗНАНИИ ЖИТЕЛЕЙ ВИТЕБЩИНЫ

Ключевые слова: гидроним, ценность, концепт, Двина, модель.

В статье рассматривается моделирование концепта-гидронима Двина на основе его ценностного ядра.

V.A. Maslova

Vitebsk State University named after P.M. Masherov

HYDRONYM DVINA AS THE VALUE AND CONCEPT IN LINGUISTIC CONSCIOUSNESS OF PEOPLE OF VITEBSK REGION

Key words: hydronym, value, concept, the Dvina river, model.

The article deals with the modelling of the hydronym concept of the Dvina river which is based on its valuable core.

Ценностное осознание мира – это необходимый вид духовной деятельности человека.

В лингвоаксиологии ценности также активно исследуются другими лингвистами (Н.Ф. Алефиренко, А.Н. Баранов, Т.И. Вендина, В.И. Карасик, Г.Г. Слышкин, Ю.С. Степанов). Разработка вопросов лингвоаксиологии имеет преимущественное значение для выявления и объяснения специфики языковых картин мира (Ю.Д. Апресян, Т.В. Булыгина, Е.В. Урысон, А.Д. Шмелев) и особенностей национального менталитета (М.К. Головановская, И.Ю. Марковина, О.Г. Почепцов, Ю.А. Сорокин, Т.А. Фесенко, Е. Werlen), предоставляет возможности для построения модели языковой личности (В.И. Карасик, Ю.Н. Караулов, Е.В. Красильникова, К.Ф. Седов), соотносится с организацией речевого и неречевого воздействия (Ю.А. Сорокин, И.А. Стернин, Е.Ф. Тарасов), связывается с достижением необходимого уровня коммуникативной компетенции и оптимизацией процессов межкультурного общения (Д.Б. Гудков, Г.В. Елизарова, В.В. Красных, О.А. Леонтович, В.Д. Попков, А.П. Садохин, С.Г. Тер-Минасова), позволяет точнее интерпретировать грамматические категории (В.Б. Кашкин, Н.Н. Болдырев).